

Prikaz muzejske izložbe autora Roberta Čimina *Vlastelinstvo Gorbonok*: Muzej grada Koprivnice, 20.10.2017.–20.1.2018.

ILIJA CIKAČ

Koprivnička ulica 34A, Starigrad

HR – 48000 Koprivnica

ilija.cikac@gmail.com

Nakon petogodišnjih arheoloških istraživanja na području općina Kloštar Podravski i Podravske Sesvete, dana 20. listopada 2017. godine u Muzeju grada Koprivnice otvorena je muzejska izložba *Vlastelinstvo Gorbonok*, autora Roberta Čimina, višeg kustosa i ravnatelja Muzeja. Riječ je arheološkim nalazima pronađenima u i oko kompleksa utvrde Gorbonok i okolnih naselja nastanjenima otprilike istovremeno tijekom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka, a koja je autor uz pomoć stručnih suradnika proizvodio od 2013. do 2017. godine. Izložba se odlikuje suvremenim pristupom izlaganja u kojem se prezentacijski dio stručnog arheološkog rada upotpunio dizajnerskom podlogom. Tako se uz pomoć zanimljivih tehničkih elemenata izložbe i samih predmeta ponekad imitira kontekst upotrebe ili smještaj u stvarnom vremenu. Kao svojevrsna dopuna otisnut je na 76 stranica i detaljan katalog izložbe (Robert Čimin, *Vlastelinstvo Gorbonok*, Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2017.).

Sami predmeti izloženi su bez barijera, kao djela suvremene umjetnosti, kako bi ostavili što jači dojam. Kroz formu ljuste i podloge od papira prikazuje se put predmeta od njegova prvotnog konteksta, preko arheološkog konteksta u kojem se čuvao, do muzeja u kojem je izložen. Tako izloženi predmeti imaju tri interpretativne dimenzije. Podloženi smeđi papir predstavlja arheološko nalazište, a ljusta od crnog papira predstavlja jamske objekte unutar naselja u obliku ukopa i zapuna koji se prepoznaju kao tamniji slojevi tla. Drugu dimenziju izložbenih predmeta čini dojam krhkosti i vrijednosti koju ljusta štiti od promatrača. Treća dimenzija predstavlja sam arheološki kontekst koji se ponekad kolokvijalno naziva „vremenskom kapsulom” koja čuva arheološke nalaze kroz vrijeme do pronalaska. Ugodni suvremeni minimalizam koji se postiže blago istaknutim postoljima, policama i stolovima, omogućuje da potpunu pažnju zaplijene upravo predmeti. Pored njih su nenametljive legende koje ih opisuju, a svojevrsan pomak u izložbi čini postavljanje informativnih panoa u drugi plan, iza predmeta. Tako su

detaljnije informacije o istraživanju i okolnostima pronalaska pojedinih nalaza zainteresiranom posjetitelju ipak dostupne, ali se naglasak ipak zadržao na predmetima u prvom planu.

Izložbeni prostor podijeljen je na četiri tematske cjeline: 1. priprema hrane u srednjem vijeku, 2. napad i obrana, 3. kultura stola i 4. rekonstrukcija arheološkog dana na iskopavanju.

U središnjem dijelu prve cjeline s temom pripreme hrane u srednjem vijeku pažnju plijeni keramička peka nad kućnim ognjištem oko koje su radijalno izložene keramičke posude – lonci za pripremu i čuvanje hrane, kao i vrste žitarica koje su mogle poslužiti kao hrana. Cjelina ukupno promatrano može predstavljati jedno kućanstvo i jednu od osnovnih aktivnosti svakog kućanstva, ali istovremeno i temeljnu društvenu jedinicu i svakako, topli dom i utočište živih ljudi. Upravo su ulomci keramičkih posuda najčešći arheološki nalazi. Ponekad su i najbolji alat struke, jer na sebi mogu imati kronološki osjetljive odlike, a ponekad svojim ukrasima odražavaju duh vremena ili duhovnu dimenziju ljudi koji su ih koristili.

Tema druge cjeline izložbenog prostora je napad i obrana. Temelji se na samoj utvrdi Gorbonok i pokretnim nalazima vezanima uz utvrdu. Iako su današnja svijest i medijski prostor zasićeni nasiljem, izloženi ubojiti predmeti poput kamenih projektila za *trébuchet* i vrhova strjelica za samostrijel izazivaju dojam opipljivosti nasilja i patnje. Taj dojam danas može izazvati još samo prisutnost suvremenog oružja, a ide u prilog stereotipu o „mračnom” srednjem vijeku. Ipak, izložba u ovom dijelu pruža jasniji pogled, ne samo na dvije sukobljene strane, već i na okoliš utvrde i bojnog polja. Obilježje ovakvog tipa utvrda (*Wasserburg*) je vodeni obrambeni opkop s fortifikacijskim elementima, čija je struktura i tehnika gradnje prikazana na panoima. Dijelovi takvog opkopa s fortifikacijskim elementima su ponovno otkopani i dokumentirani u dvije sezone istraživanja. Tome u prilog ide vrlo vrijedan i rijedak nalaz drvenog vesla

koje je sasvim sigurno korišteno pri kretanju vodenim opkopom i možda govori o tome kako je izgledao život u utvrdi tijekom mirnijih vremena. Uz sve ovo, u ovom dijelu izložen je drugi *lajtmotiv* izložbe, a to je ulomak pećnjaka u obliku ljudske glave s turbanom. On na svoj način razbija mit o Osmanlijama kao krvnicima i zločincima koji je inače vrlo zastupljen u javnosti. Zapravo svjedoči o kulturnom izričaju jedne strane civilizacije koji su u ove krajevi donijeli sposobni i obrazovani stratezi, a to je odlika „istočnjačkih” vojskovođa barem od helenizma pa preko Bizantskog Carstva.

U trećoj cjelini s temom kulture stola izloženi su predmeti koji su mogli biti korišteni za konzumiranje hrane, gozbovanje i slične društvene prilike. Predmeti su izloženi na stolu i to tako da svaka polovica stola sadrži obilniji ili skromniji asortiman predmeta. Oni ujedno predstavljaju dvije sfere, razine ili dva sloja društva – siromašne i bogate. Odras su svakodnevne kmetova i vlastelina, ali i potreba ljudi koje se mogu povezati s blagovaoničkim stolom. Najočitiije su primarne potrebe za hranom i vodom, a slijedi ih potreba za sigurnošću vidljiva kroz red predmeta i poredak u društvu. Nakon njih naziru se i potrebe za samopoštovanjem i samoostvarenjem vidljive kroz posjedovanje posebnih predmeta visoke kvalitete. Tako su primjeri majoličkog posuđa i engobirane keramike, zajedno s ukrašenim noževima odraz kreativnog duha u sada, ne tako „mračnom” srednjem vijeku. Oni svjedoče o posebnom ukusu vlastelinstva koji se njeguje na širim prostorima, a s druge strane najfiniji primjeri skromnijeg asortimana pokušavaju na svoj način slijediti i oponašati obilniji asortiman. Uz sve to, promatrač

se može zamisliti nad razinama društvene raslojenosti i usporediti ih s današnjima.

Zadnja, četvrta tematska cjelina pod nazivom „Rekonstrukcija arheološkog dana na iskopavanju”, promatrača izlaže stručnim alatima i postupcima kojima se suvremena arheologija služi kako bi se od arheoloških nalaza prezentirala arheološka baština. Izloženi su svi alati i instrumenti uz istaknuti prostor simulacije arheoloških iskopavanja namijenjen djeci i interaktivnom učenju. Iza njih, izvedeni su panoji s fotografijama na kojima promatrač može vidjeti različite faze arheološkog istraživanja ali i poseban angažman koji inače odlikuje arheologiju kao struku. U središnjem dijelu na projekcijskom platnu prikazan je video zapis koji prati rad arheologa, radnika i prijatelja arheologije na svim nalazištima.

Izložba *Vlastelinstvo Gorbok* jasno prikazuje sliku stvarnosti kojoj je promatrač izložen na potpuno drugačiji način od popularnih kostimiranih *reenactmenta*. Za razliku od površnog prikazivanja širih okolnosti sukoba i trenutka borbe, kao i podmetnute nazadne ideološke pristranosti, ova izložba promatrača smješta u objektivno gledište na kojem on nije prisiljen birati strane. Uz to, ne promatra sa svevideće pozicije nego unutar prostora kao što su blagovaonica, neposredni okoliš utvrde, podrumске prostorije utvrde ili bojno polje... Čitanjem povijesnih izvora i studija o povijesnim dinamikama prepunih informacija o političkim potezima, žnidbenim vezama, nasljeđivanju vlasti i ratnim sukobima, ponekad se ovakvi prostori mogu previdjeti. Zato ovakva izložba može poslužiti kao primjer kako dokazati da iza arheoloških nalaza, kao i iza arheoloških nalaza – stoje ljudi.